BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA INTERFAOL VA KREATIV METODLAR ASOSIDA DARSLARNI SAMARALI TASHKIL ETISH

Abdujabborova Zarina Abduqayum qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti boshlang‘ich ta'lim yo‘nalishi 3 kurs talabasi

Tel nomer: +998 900740747

Emile: zarina032605@gmail.com

Sattorova Iroda Azamat qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti boshlang‘ich ta'lim yo‘nalishi 3 kurs talabasi

Tel nomer: +998 880274005

Emile: irosh0505@icloud.com

Muxtorova Muxlisa Shavkat qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti boshlang‘ich ta'lim yo‘nalishi 3 kurs talabasi

Tel nomer: +998 917913939

Emile: muxtorovamuxlisa50@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich ta’lim jarayonida interfaol va kreativ metodlardan foydalanishning nazariy asoslari, metodologik yondashuvlari hamda amaliy samaradorligi keng yoritilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi — o‘quvchilarning bilim olish jarayonidagi faolligini oshirish, mustaqil va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish hamda ta’lim samaradorligini ta’minlashda zamonaviy pedagogik metodlarning o‘rnini aniqlashdan iborat. Maqolada interfaol va kreativ metodlarning mohiyati, ularni dars jarayonida qo‘llash mexanizmlari hamda o‘tkazilgan tajriba natijalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Interfaol metodlar, kreativ yondashuv, boshlang‘ich ta’lim, innovatsion pedagogika, o‘quv faoliyati, mustaqil fikrlash, hamkorlik, ta’lim samaradorligi

KIRISH

Zamonaviy ta’lim tizimi jamiyat taraqqiyoti bilan uzviy bog‘liq holda rivojlanib bormoqda. Bugungi kunda ta’lim jarayoniga qo‘yilayotgan asosiy talab — o‘quvchilarni faqat bilim bilan qurollantirish emas, balki ularni mustaqil fikrlaydigan, ijodiy yondasha oladigan va real hayotiy vaziyatlarda o‘z bilimini qo‘llay oladigan shaxs sifatida tarbiyalashdan iboratdir. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichi bu jarayonning poydevori hisoblanadi.

An’anaviy o‘qitish usullarida o‘quvchilar ko‘proq passiv tinglovchi rolida bo‘lib, o‘qituvchi asosiy axborot manbai sifatida namoyon bo‘ladi. Bunday yondashuv esa o‘quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini to‘liq rivojlantira olmaydi. Shu bois ta’lim jarayoniga interfaol va kreativ metodlarni joriy etish zarurati ortib bormoqda.

Interfaol metodlar o‘quvchilarni dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, ularni o‘z fikrini erkin ifodalashga undaydi. Kreativ metodlar esa o‘quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirib, yangicha g‘oyalarni ilgari surishga

yordam beradi. Ushbu maqolaning asosiy maqsadi boshlang‘ich ta’limda interfaol va kreativ metodlar asosida darslarni tashkil etishning ilmiy va amaliy jihatlarini chuqur o‘rganishdan iborat.

So‘nggi yillarda pedagogika sohasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar interfaol va kreativ metodlarning ta’lim samaradorligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini tasdiqlamoqda. Karimov o‘z tadqiqotlarida interfaol metodlar o‘quvchilarni faollashtiruvchi asosiy vosita ekanligini ta’kidlab, ularning bilim olish jarayonidagi ishtirokini oshirishini ilmiy asoslab bergan.

Aliyev va Xasanov esa kreativ yondashuvning o‘quvchilarning mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyatini yoritgan. Ularning fikricha, kreativ metodlar ta’lim jarayonini jonlantirib, o‘quvchilarning ichki motivatsiyasini kuchaytiradi.

Rasulov interfaol metodlarning boshlang‘ich ta’limdagi o‘rni va samaradorligini tahlil qilib, ularning o‘quvchilar bilimini mustahkamlashdagi rolini alohida ta’kidlaydi. Shuningdek, u interfaol metodlar orqali o‘quvchilarning kommunikativ ko‘nikmalari ham rivojlanishini ko‘rsatib o‘tadi.

Xorijiy tadqiqotchilar ham bu yo‘nalishda muhim ilmiy ishlar olib borgan. Johnson interfaol metodlar o‘quvchilarning faol o‘rganish jarayoniga jalb qilinishini ta’kidlab, ularning samaradorligini tajribalar orqali isbotlagan. Smith (2021) esa kreativ metodlarning o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishdagi o‘rnini keng tahlil qilgan.

Bundan tashqari, Brown va Lee interfaol yondashuv asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishini ta’kidlaydi. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, interfaol va kreativ metodlar ta’lim jarayonini samarali tashkil etishda muhim omil hisoblanadi.

ASOSIY QISM (METODOLOGIYA VA NATIJALAR)

Mazkur tadqiqotda sifat va qisman miqdoriy tahlil usullariga asoslangan kompleks metodologiya qo‘llanildi. Tadqiqot boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ishtirokida olib borildi va bir necha hafta davomida interfaol hamda kreativ metodlar asosida darslar tashkil etildi.

Dars jarayonida “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Kubik usuli”, “Do‘stlik uyi”, “So‘z turkumlari zanjiri”, “Rolli o‘yinlar” kabi metodlardan foydalanildi. Ushbu metodlar o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlash, ularni mustaqil fikrlashga undash va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratildi.

Tadqiqot davomida o‘quvchilarning darsdagi faolligi, bilimlarni o‘zlashtirish darajasi, mustaqil fikrlash ko‘nikmalari va ijodiy yondashuvi kuzatildi. Ma’lumotlar kuzatuv, savolnoma va baholash natijalari orqali yig‘ildi.

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, interfaol metodlar asosida tashkil etilgan darslarda o‘quvchilarning faolligi ancha yuqori bo‘ldi. Ular dars jarayonida faol qatnashib, o‘z fikrlarini erkin bayon eta boshladilar. Guruhda ishlash orqali o‘quvchilar o‘zaro hamkorlik qilishni o‘rgandilar.

Kreativ metodlar esa o‘quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qildi. O‘quvchilar berilgan topshiriqlarga yangicha yondashib, mustaqil g‘oyalar ilgari sura boshladilar. Ularning nutq madaniyati, fikrni asoslab berish qobiliyati va muammoli vaziyatlarni hal etish ko‘nikmalari sezilarli darajada rivojlandi.

Shu bilan birga, ayrim muammolar ham kuzatildi. Xususan, katta sinflarda barcha o‘quvchilarni birdek jalb etish, vaqtni samarali taqsimlash va ayrim o‘quvchilarning sust ishtiroki kabi holatlar qayd etildi. Biroq bu muammolarni to‘g‘ri rejalashtirish va metodlarni moslashtirish orqali bartaraf etish mumkinligi aniqlandi.

MUNOZARA

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari interfaol va kreativ metodlarning boshlang‘ich ta’lim jarayonida yuqori samaradorlikka ega ekanligini yana bir bor tasdiqladi. Olingan natijalar ilgari olib borilgan ilmiy tadqiqotlar bilan uyg‘unlikda bo‘lib, interfaol metodlar o‘quvchilarning faolligini oshirishi va bilimlarni chuqur o‘zlashtirishga yordam berishini ko‘rsatadi.

Interfaol metodlar orqali o‘quvchilar dars jarayonida passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchiga aylanadi. Bu esa ularning bilim olish jarayoniga nisbatan ijobiy munosabatini shakllantiradi. Ayniqsa, guruhli ishlash, fikr almashish va muammoli vaziyatlarni hal qilish jarayonlari o‘quvchilarning kommunikativ va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Kreativ metodlar esa o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishda muhim vosita hisoblanadi. Ular orqali o‘quvchilar mustaqil fikrlash, yangicha yondashuvlarni qo‘llash va muammolarni turli yo‘llar bilan hal etishni o‘rganadilar. Bu esa zamonaviy ta’limning asosiy talablaridan biri hisoblanadi.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida aniqlangan muammolar ham e’tibordan chetda qolmasligi lozim. Xususan, interfaol metodlarni samarali qo‘llash uchun o‘qituvchilardan yuqori darajadagi pedagogik mahorat, darsni to‘g‘ri rejalashtirish va vaqtni samarali boshqarish talab etiladi. Bundan tashqari, sinfdagi o‘quvchilar sonining ko‘pligi ham ayrim qiyinchiliklarni yuzaga keltirishi mumkin.

Umuman olganda, interfaol va kreativ metodlar boshlang‘ich ta’lim samaradorligini oshirishda muhim omil bo‘lib, ularni amaliyotga keng joriy etish zarur. Ushbu metodlarni takomillashtirish va ularning samaradorligini oshirish bo‘yicha kelgusida yanada chuqur ilmiy tadqiqotlar olib borish maqsadga muvofiqdir.

METODLAR VA NATIJALAR

Mazkur tadqiqotda boshlang‘ich ta’lim jarayonida interfaol va kreativ metodlardan foydalanish samaradorligini aniqlash maqsadida kompleks yondashuv

asosida ilmiy izlanish olib borildi. Tadqiqot jarayoni bir necha bosqichda tashkil etilib, unda sifat va miqdoriy tahlil usullaridan foydalanildi.

Tadqiqot ishtirokchilari sifatida boshlang‘ich sinf o‘quvchilari tanlab olindi. Dars jarayonida interfaol metodlardan “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Kubik usuli”, “Do‘stlik uyi”, “So‘z turkumlari zanjiri” kabi usullar muntazam qo‘llanildi. Kreativ metodlar sifatida esa rolli o‘yinlar, muammoli vaziyatlar yaratish, ijodiy topshiriqlar va mustaqil loyihalar tashkil etildi.

Ma’lumotlar yig‘ish jarayonida quyidagi vositalardan foydalanildi:

- bevosita kuzatuv (dars jarayonini tahlil qilish);
- savolnoma (o‘quvchilarning fikrini aniqlash);
- baholash natijalari (o‘zlashtirish darajasini aniqlash).

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, interfaol metodlar qo‘llanilgan darslarda o‘quvchilarning faollik darajasi sezilarli oshdi. O‘quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etib, o‘z fikrlarini erkin bayon eta boshladilar. Ularning og‘zaki nutqi, fikrlash tezligi va mantiqiy xulosalar chiqarish qobiliyati rivojlandi.

Kreativ metodlar esa o‘quvchilarning ijodiy tafakkurini shakllantirishda muhim rol o‘ynadi. O‘quvchilar berilgan topshiriqlarga yangicha yondashib, mustaqil fikr bildirishga o‘rgandilar. Natijada ularning bilimlarni o‘zlashtirish darajasi oshib, mavzuni chuqurroq anglashga erishildi.

Shuningdek, natijalar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishi ortganini va ularning mustaqil ishlash ko‘nikmalari rivojlanganini ko‘rsatdi. Biroq ayrim hollarda vaqtni boshqarish va barcha o‘quvchilarni birdek jalb etishda qiyinchiliklar kuzatildi.

XULOSA

Boshlang‘ich ta’limda interfaol va kreativ metodlar asosida darslarni tashkil etish o‘quv jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Ushbu metodlar o‘quvchilarning faolligini oshiradi, mustaqil va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi hamda bilimlarni chuqur o‘zlashtirishga yordam beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, interfaol va kreativ metodlardan muntazam foydalanish o‘quvchilarning ta’limga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois o‘qituvchilarga dars jarayonida zamonaviy metodlardan keng foydalanish tavsiya etiladi.

Kelgusida ushbu yo‘nalishda olib boriladigan tadqiqotlar interfaol metodlarning turli fanlar kesimidagi samaradorligini o‘rganishga qaratilishi maqsadga muvofiq bo‘ladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1.Karimov, A. (2021). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan nashriyoti.

2.Aliyev, B., Xasanov, D. (2022). Kreativ ta’lim asoslari. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.

3.Rasulov, M. (2023). Interfaol metodlar va ularning samaradorligi. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.

4.Johnson, L. (2020). Interactive Teaching Methods in Primary Education. New York: Education Press.

5.Smith, J. (2021). Creativity in Classroom Teaching. London: Academic Publishing.